

Siyasal Alanda Meşrulaştırıcı Dini Bir Kavram: KADER*

Özet

Kader insanlığın tarihi kadar eski ve tüketilemeyen bir tartışma alanıdır. Onun tüketilmez kılan unsurların başında farklı olumsuzluklara meşruiyet kazandırıcı bir fonksiyon eda etmesidir. Bu durum, onun zatından ziyade menfiliklere meşrulaştırıcı yorumları ile ilgilidir. İslam tarihinde ilk defa Emeviler'in kuruluşu ile birlikte kader anlayışı siyasi iktidarın meşrulaştırma aracı olarak kullanıldı. Bugün dünden farklı değildir. İnsanlık vahşi Neo Liberal politikalar altında her gün biraz daha yoksullaşırken kader tartışmaları bu gereceği gösterme yerine başka alanlara yoğunlaşmaktadır. Özellikle Müslüman toplumların fakirliği insan iradesini edilgen kılan kader anlayışlarının bir sonucu olarak gösterilmektedir. Serbest rekabet sistemi içerisinde zayıfa yaşama hakkı tanımayan, güçlüyü daha güçlü kılan ve her şeyi insana odaklamak yerine piyasa şartlarına odaklayan ekonomik sistemin, insan onuruna yaptığı ağır tahribat gözden uzak tutulmaktadır. Kadar geçmişte halk iradesini dikkate almayan melikler tarafından kendi iktidarlarını korumak amacıyla bir meşrulaştırma aracı kılındığı gibi bu günde sadece bir toplumu değil tüm insanlığı yoksulluğa mahkûm eden acımasız küresel ekonomilerin insan ve çevre üzerinde yaptığı tahribatı gizlemek için kullanılmaktadır.

Anahtar Kavramlar

Kader **Emeviler** **Neo Liberalizm** **Mu'tezile**

Giriş

Kader meselesi en az insanlık tarihi kadar kadim olan konuların başında gelir.¹ Zira insanoğlu varoluşsal anlamda kendi öyküsünün nereden ve nasıl başladığını kesin olarak bilememektedir. Aynı çaresizlik insanın akıbeti için de söz konusudur. Sadece ilahiyatın değil felsefenin de üzerinde tartıştığı konuların başında ontoloji gelmektedir.² İlahi kitapların verdiği bilgiler bir kenara bırakılırsa modern bilim de bu konuda insanları ikna edebilecek objektif ve

* Doç. Dr. İsa Nehrevan, İbnburhannar1624@gmail.com

¹ Okumuş, Namık Kemal, . "Ehl-İ Kitap İlahiyatında İlâhî Takdir Algısının Merkez Parametreleri Üzerine Bazı Tespitler", Kelam Araştırmaları 11:1 (2013), ss.169-200.; Meral, Yasin, "İbn Meymun'a Göre Yahudilik'te İman Esasları", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 52:2(2011), ss. 243-266

² Kahraman, Yakup, Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, Sayı 21 / Güz, 2013. s. 9.

bilimsel verilerden mahrumdur.³ İnsanlığın mebbeine, nihayetine ve çevresinde olup biten anlamlı hadiseler anlam yüklemeye çalışan insanoğlu ilim, irade ve kudret sahibi bir yaratıcının varlığını kabul etmek durumunda kalmıştır. Dinlere ve kültürlere göre farklılık arz etse de insanoğlu kendisi dışında yaratıcı bir kudretin varlığı konusunda icma etmiş durumdadır.⁴ İlkel ya da mükemmel fark etmez her toplumun bir yaratıcı inancına sahip olması bunun açık bir delilidir.

Bu noktadan sonra insanoğlu, ilim, irade ve kudret sahibi olan “yaratıcının” dünya ile başka bir ifade ile bizim hayatımızla olan ilişkisini sorgulamaya başlamıştır. Bu sorgulama sonucunda aradaki ayrımı sayılabilecek düşünce biçimleri hesaba katılmaz ise yaratıcı fikrine ikna olan insanlarda temel iki kanaat oluşmuştur; yaratıcı düşüncesini merkeze alan ve her şeyi cebri bir mantıkla izah eden fatalist anlayışlar, insan iradesini edilgen kılarak, olup biten her şeyi yaratıcının iradesine bağlamışlardır.⁵ Diğer yandan, yaratıcının varlığını kabul etmekle birlikte insan akıl ve iradesi öne alanlar da insanın kendi eylemlerinde özgür olduğunu yaratıcının insana bu özgürlüğü verdiğini savuna gelmişlerdir.⁶ İslam toplumu içerisinde her iki

³ Gott, R. J. (2001) Einstein Evreninde Zaman Yolculuğu. Zamanda yolculuk olasılığı. Akılçelen Kitaplar (Editör. Cengiz Yalçın, Çeviren: Erdem Kamil Yıldırım, 6. Baskı);

Aydın, Cüneyt; Genç, Ahmet, “Sünnetullah Ve İnsanın İradesi Temelinde Kader, JOMELIPS, Cilt 1, Sayı 1, Yaz 2016, s. 74-103

⁴ Çubukçu, İbrahim Agah, *İslam Felsefesinde Allahın Varlığının Delilleri*, Ankara 1967, 10-11

⁵ على ما فاتكم و ال تفرحوا ما اصاب من مصيبة في المرض و ال في انفسكم ال في كتاب من قبل ان نبرها ان ذلك على هلا يسير * لكيال تاسوا⁵ "Ne yerde ne de kendi canlarınızda meydana gelen hiç bir musibet yoktur ki biz onu yaratmadan önce bir kitapta yazılmış (ezeli bilgimizde tespit edilmiş) olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır. Elinizden çıkana üzülmeysin ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şıarmayasınız diye (böyle yaptık)... " Hadid sûresinin 22.

⁶ Korkmaz, Sıddık, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 41, 2016, s. 15-38; Çubukçu, İbrahim Agah, *İslam Felsefesinde Allahın Varlığının Delilleri*, Ankara 1967, 41. “Kader kelimesi, Arapça’da “kadera/ قدر “ sülâsinden mastar kipinde bir lafızdır ve takdir olunan şey anlamına gelmektedir. Türkçe’ye de Arapça’da kullanılmış olduğu şekliyle geçmiştir. Kader kelime olarak ölçme, takdir etme, biçime koyma, şekillendirme; hayırdan, şerden, güzellikten, çirkinlikten, hikmetten her şeyi olduğu şey üzere bırakmak gibi manalara gelir. Ayrıca kader kelimesinin öne çıkan anlamı “takdir”dir ki bir şeyin miktarını, ölçüsünü, değerini biçmek, açığa çıkarmak, tayin etmek, belirlemek, hikmete göre yapmak, bir şeyin hacmini ve şeklini belirlemek manalarına gelmektedir (Aktepe, 2012, s. 70; Kartopu, 2013, s. 60; Katırcı, 2011, s. 10-11). Yine Allah'ın ilim ve irade sıfatlarıyla ilgili bir kavram olan kader; evreni, evrendeki tüm varlık ve olayları belli bir nizam ve ölçüye göre düzenleyen ilâhî kanunları da ifade eder (Altuncu, 2012, s. 35; Çakmak, 2007, s. 7; Karabulut, 2008, s. 27-28). Yani kader kelimesinin yüce Allah’a isnadı, O’nun yaptığı işlerin bir nizamı, ölçüsü ve hikmeti olduğunu bildirir (Civelek, 2006, s. 6–7). Sonuç olarak kader; Allah’ın kâinatın düzen ve dirliliğini korumak için koyduğu

inanca mensup kişileri bulmak mümkündür. Her iki taraf da kendi görüşlerini Kur'an'a doğrulatma yoluna gitmişlerdir.⁷ Kur'an'da bir kısım âyetler, insanın hareket ve davranışlarında hür irâde sahibi olduğunu, onu bu fiilleri yapmaya zorlayacak hiçbir zorlayıcı gücün bulunmadığını ve bundan dolayı da yapıp-ettiklerinden sorumlu olduğunu söylemektedir. Misal; “herkes kendi kazancıyla değerlendirilir” (Müddessir, 74/8), “bu, yaptığınızın karşılığıdır; yoksa Allah kullarına asla zulmetmez” (Âl-i İmrân, 3/182), “kim yararlı iş yaparsa kendi lehine, kim de kötülük işlerse kendi aleyhinedir” (Fussilet, 41/46) gibi. Diğer bir kısım âyetlerde de, bunların aksine insanın hareket ve davranışlarında ihtiyar sahibi olmadığını (tercih hakkı bulunmadığını), herşeyin belli bir çizgide cereyân ettiğini ve insan için yapılacak bir şeyin bulunmadığını ifade eder görünümündedirler. Bu âyetlerde, ilâhî hükümler anlayışı mevcuttur: “İşte bu (Kur'an) bir öğüttür ve dileyen, Rabbine bir yol tutar. Bununla beraber, Allah dilemeyince siz dileyemezsiniz” (İnsan, 76/29-30), “Allah'ın izni olmadıkça hiçbir nefsin iman etmesi mümkün değildir” (Yunus, 10/99-100) gibi.

Problemin en eski zamanlardan günümüze gelinceye kadar tartışılması ne yazık ki insanlığın ortak bir fikirde karar kılması ile sonuçlanmamıştır. Dünden bu güne kader konusunun kötü zamanların ve acı hatıraların teskin edici ideolojisi olarak kullanıldığını görmekteyiz.⁸ Kader anlayışının bir inanç esası olarak kabulü ile birlikte kadere meşruiyet kazandırıcı bir fonksiyon da yüklenmiştir.⁹ Daha çok insanın sorumluluğunu düşüren ve olup bitenleri tanrısal bir yazgının sonucu olarak okuyanlar, ilerek ya da bilmeyerek kadere olumsuzluklara meşruiyet kazandırıcı bir rol yüklemişlerdir. 1990 yılı hac döneminde, yöneticilerin gerekli tedbiri almamaları nedeniyle Mekke'deki Mina tüneline büyük bir facia

tabii ve dinî kanunların, ölçü ve plânların tamamının adıdır (Çakmak, 2007, s. 12). Kaderle ilgili olarak verilen bu son tanım, aynı zamanda çalışma boyunca göz önünde bulundurulacak olan tanımdır.” Bkz. Bağcı, Musa *age*.

⁷Genç, Hafzullah, *Journal of Islamic Research* 2016;27(3)

⁸ Sinanoğlu, A., “Zulüm ve kötülükler ilâhî mi, insani midir? zulüm ve kötülüklerin kaynağı hakkında Müslüman kelamcılarının tartışmaları üzerine”. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2012, s. 19;

Aydın, Cüneyt; Genç, Ahmet, “Sünnetullah Ve İnsanın İradesi Temelinde Kader, *JOMELIPS*, Cilt 1, Sayı 1, Yaz 2016, s. 74-103

⁸<https://sorularlailamiyet.com/musibetlerin-allahin-kahrinin-tecellisi-oldugu-soyleniyor-her-musibet-icin-bunu-soylemek-mumkun>

⁹ Toprak Süleyman, *Emeviler Döneminde Kader Problemi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniv. 1999, s. 29

yaşanmıştır. Bu faciada binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Gerekli tedbirleri almayarak faciaya neden olanlar bu olayı “Allah’ın takdiri” olarak yorumlamışlardır.¹⁰

Biz bu makalede Kur’an’da ve hadislerde yer alan kader anlayışlarını tartışmayacağız. Din siyaset ilişkisi bağlamında kader tartışmalarının geçmişte ve günümüzde gerçekleri perdeleyici bir mahiyet içerisinde kullanıldığına işaret etmek istiyoruz.

Kader anlayışı ya da diğer inanç esasları İslam’ın genel ilkelerine aykırı bir şekilde yorumlanamaz ve yorumlanmamalıdır. Kader ya da dinin başka bir esası dinin temel amacı¹¹ olan insan onurunu küçük düşürücü bir mahiyette kullanılırsa bu en çok dinin kendisine zarar verecektir. Hıristiyan Avrupa tarihinde kilise dini bu düzlemde kullandığı için Marx “dini kitleleri uyuşturan afyona” benzetmiştir.¹² Aziz Pavlus “Kötü yönetici işlenen günahın cezasıdır ve itaat edilmesi gereklidir,” dediği gün insanın siyasal alandaki değiştirici gücünü istismar ederek; kötü idareciye “tanrının günaha karşılık ceza verici bilinçli iradesi olarak meşruiyet kazandırmıştır. Aynı yaklaşımı asırlar sonra Emeviler’de görmekteyiz. Onlar da halkın onayını görmezden gelen zulüm yönetimlerini Allah’ın takdiri ilahi kader olarak yorumladılar.¹³ İlahi dinler insanı maddi ve manevi bütünlük içerisinde ele alırlar. Bu sebeple İslam’da insanın malı, canı, nesli, aklı, namusu ve dini korunma altına alınmıştır.¹⁴ Buradan hareketle insanın dini kadar malı da canı da hürmete layıktır. Kader konusu ya da başka bir inanç esası bu kutsalların aleyhine olacak şekilde yorumlanmamalıdır. İnsanın emeğinin veya başka bir değerinin sömürüldüğü yerde dinin yorumu üstünü örtmeye değil, sömürüyü ortadan kaldırmaya yönelik olmalıdır,

Ülkemiz başta olmak üzere İslam dünyasında kaderle ilgili tartışmalara bakıldığında bu tartışmaların reel gerçekleri perdeleyici bir mahiyette sürdürüldüğünü görmekteyiz. Özellikle Müslümanların geri kalmışlığından şikâyetçi olmakla birlikte bu geriliğe bir çözüm

¹⁰ Bağcı, Musa, İnsanın Kaderi - Hadislerin Telkin Ettiği Kader Anlayışı Akara Okulu Yayınları Ankara 2009, s. 10; <http://t24.com.tr/haber/hacda-ikinci-facia-minada-izdiham-cikti-en-az-100-kisi-hayatini-kaybetti,310719>; Sinanoğlu, Abdulhamit, “İslam Düşüncesinin İlk Özgürlükçü Hareketi Mu,tezile'nin "Kader" Anlayışı”, KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi 7 (2006) s. 69- 92; Seven, Zuha Döndü, *Kelamda Kader Anlayışının İnsan Davranışlarını Belirlemedeki Rolü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2003. s. V.

¹¹ Yıldız, M. Ali, *dini Şiddetin Kültürel Kökenleri- Haricilik Örneği*-Basılmamış Yüksel lisans tezi Van 2010

¹² Gülenç, Kurtul, “Din Halkın Afyonu mudur?” Demokrasi Platformu, sayı 26, 2011, s. 11-37.

¹³ Sinanoğlu, Abdulhamit, İslam’ın ilk Siyasallaştırılma Sürecinde Kader inancı”, AüİFD Cilt XLIII (2002) Sayı 2 s.249 vd.

¹⁴ Şen, Ziya, “Kur’an-ı Kerim’in İnsana Sunduğu Haklar”, *Ekev Akademi Dergisi*, Sayı 50, s. 389- 410.

üretmeyenler geri kalmışlığın tüm faturasını yanlış kader anlayışlarına bağlamaktadırlar. Ve tartışmalar Kur'an'da kader kavramının varlığı ve ona yüklenen anlamlar üzerinden yürütülmektedir. *İnsanın reel olarak karşı karşıya bulunduğu olumsuz şartlar ve bu şartlardan fayda sağlayanlar dikkatten kaçırılmaktadır.* İleride izah edileceği üzere bu tartışmalar bu gün onuru ve emeği sömürülen insanların kurtuluşları adına bir fayda sağlamadığı gibi insanın maddi ve manevi varlığını sömüren siyasi ve iktisadi politikaları gizleyen örtü bir fonksiyon yüklenmektedir.

Fatalist kader anlayışı bir tutum olarak kendini göstermekle birlikte bu tutumun öğelerine bakıldığında bilgi, duygu ve davranış boyutlarının her zaman aynı ölçüde olmadıklarını görüyoruz. Edilgen kader anlayışına sahip olan birisinin bir an evinin soyulduğunu çok kıymetli mücevheratlarının çalındığını düşünelim. Bu kimse evinin soyulduğunu öğrendiği an soluğu mahalle karakolunda alacaktır. Allah'ın takdiridir; kadere karşı gelinmez; Allah, bunu bizim için hayırlı buyurmuş demeyecektir. Ya da, yukarıda işaret edildiği üzere, 1990 yılında hac ibadeti esnasında yeterli tedbirlerin alınmaması sonucu binlerce Müslüman kutsal topraklarda hayatını kaybetmiştir. Sorumlular "Allah'ın takdiri" deyip sorumluluktan sıyrılmışlardır. Şayet böyle bir kaza batı toplumlarında olsa idi on binlerce tazminat davası açılır sorumluluk makamında olanlar ciddi cezalara çarptırılırdı. Gelin görün ki bu kazanın mağdur yakınları, kazada ölen yakınlarının kutsal topraklara gömülmesini ilahi bir lütuf olarak görmüşler ve sorumlularla hesaplaşmak yerine övünmekle yetinmişlerdir. Bu iki örnek bağlamında başa gelen olumsuz musibetler karşısında fatalist anlayışların ortak bir tavır sergilediklerini söylemek güçtür.

Güncel entelektüel Kader Tartışmaları ve Halka Yansımaları

Özellikle Ramazan aylarında olmak üzere Müslümanlar tarafından kutsal kabul edilen günlerde televizyon ekranlarında genellikle dini içerikli yayınlar yapılmaktadır.¹⁵ Kader konusu da dahil olmak üzere bu tartışmalardan beklenen fayda elde edilememektedir. Bunun tabii ki bazı sebepleri vardır:

¹⁵<https://www.youtube.com/watch?v=3-k6pNnh8z8;>

<https://www.youtube.com/watch?v=vA1uftHJ5hg;>

<https://www.youtube.com/watch?v=Pnw16G9STsA>

<https://odatv.com/bir-put-olarak-kader-kaza-ve-tevekkul-2604171200.html>

- İlahiyatçı aydınlar tarafından yürütülen kader tartışmaları akademik bir tarzda tartışıldığından geniş halk kitleleri tartışmaları anlayamamaktadır.
- Derde deva bir çözüm üretemedikleri için de halkın ilgisini çekmemektedirler.
- Daha da kötüsü sürekli olarak halkın karşısında kavga eden ilahiyatçı bilgin portresi halk tarafından çirkin bulunmaktadır.
- Din bilginlerinin ekranda kıyasıya kavga etmesi çoğu defa dinin kendisi hakkında şüphelerin doğması ile sonuçlanmaktadır.

Bizim burada üzerinde duracağımız konu toplumsal geriliğin kader inancına bağlı tutulması ve yetki sahibi siyasilerin sorumluluklarının gündeme bile getirilmemesidir. İslam tarihinde kader anlayışı halkın vicdanında meşru olmayan Emevi iktidarını meşrulaştırmak için kullanılmıştır.¹⁶ Bu süreçte İktidara karşı yapılan Harici ayaklanmalar bu memnuniyetsizliğinin bir yansıması iken sürekli olarak sapkın din anlayışına sahip kitlelerin ayaklanmaları olarak takdim edilmiştir. Oysa aynı dönemde Hz. Hüseyin ve Abdullah b. Zubeyr gibi halkın takdirini kazanmış kimseler de isyan etmişlerdir.¹⁷ O gün halkın iradesini çalan bir üst iradenin meşruiyet aracı olarak kullanılan kader anlayışı bu günde farklı üst iradelerin sorumluluklarını gizleyici bir tarzda tartışılmaktadır. Mezhebi şartlanmışlıklar sonucu tartışılmayan bir konuyu tüm açıklığı ile tartışabilmeli takdire şayan olmakla birlikte tartışmaların maziye hapsedilip konjonktürel kılınması bir talihsizliktir. Çünkü bugün akıp giden hayat üzerinde farklı parametreler insan onurunu zedeleyici fonksiyon eda etmektedirler. Problemin maziye hapsedilerek tartışılması ve insanı istismar eden günümüzün yeni parametrelerini dikkatten uzak tutmak sağlıklı bir yaklaşım olmasa gerek.

Fatalist kader anlayışının bir topluma çıkaracağı olumsuz faturaları tabii ki görmezden gelemeyiz. Ancak fatalist anlayışa sahip olmayan hatta Müslüman olmayan birçok ülke de Müslümanlar ile ortak kaderi yaşamaktadırlar. Bu gün sadece Müslümanların değil tüm insanlığın içerisine düştüğü adaletsiz iktisadi bir durum vardır. Demokrasiyi yok eden Neo liberal ekonomik politikalar¹⁸ önünde insan araç, piyasalar amaç haline gelmiştir. Siyasi ve ekonomiden sorumlu iradeler aldıkları kararları insana göre değil piyasalara göre

¹⁶ Toprak, Süleyman, s. 68

¹⁷ Mehmet DALKILIÇ “Emeviler Dönemi Muhalif Hareketlerden Birisi: Abdurrahmân Bin Muhammed Bin el Eş'as İsyanı,” *Bilimname*, c. XXII, 2012/1, ss. 189-203.

¹⁸ Uçkaç, Aynur, “Türkiye’de Neoliberal Ekonomi Politikaları ve Sosyo-Ekonomik Yansımaları Maliye Dergisi y Sayı 158 y Ocak-Haziran 2010 ss. 422-430.

vermektedirler. İnsan her yerde yoksullaşmaktadır. Özde yaratıcı merhametin kaynağı olmakla beraber hiçbir dinin “tanrısı” liberalizm kadar acımasız değildir. İslam’ın sahibi olan Allah yılda bir defa kırk koyundan birisini istemekte ve onu da fakirlere dağıtmayı emretmektedir. Sosyal devlet anlayışını yıkan Neo liberal ekonomi modelleri insanın kırk koyunu elinden almakla kalmıyor insanı başkalarına ait şeylerin yarı aç yarı tok hizmetçisi yapıyor. Sonuçta:

1. Sosyal devlet, ekonomisi çok güçlü üç beş devlet dışında dünyada çökmüş durumdadır.
2. İnsanlığın ortak emaneti çevre, kazanmaktan başka bir değer tanımayan ekonomi politikalar ile katledilmiştir.
3. Servet, tabana yayılmak yerine bir avuç azınlığın kasasında sınırlı sayıda insanın kazanma egosunu tatmin etmek için birikmektedir.
4. Fakirlik sadece fakir ülkelerin sorunu olmaktan çıkmış sanayileşmiş toplumların da sorunu oldu.¹⁹

Bu tablo bize insanın onurunun ve emeğinin istismar edildiğini ve dünyanın her yerine insanın yoksulluğa mahkûm edildiğini göstermektedir. Geçmişin siyasi ve ekonomik parametreleri bu güne ışık tutacak şekilde yorumlanmalıdır. Tam bu noktada ilahiyatçı yani ilahi misyonu tebliğ etmekle görevli kimselere düşen insanlığı çepeçevre saran bu acımasız iktisadi yapıya karşı insan onuruna ve emeğine sahip çıkmak olmalıdır. Sadece Müslümanları değil dinleri farklı olan başka toplumları da sefaletle sürükleyen ve bir avuç ama güçlü olan insanı mutlu etmeyi amaç edinen ekonomik politikalara parantez açmamak ve Müslümanların fakirliğini kader anlayışına bağlamak doğru bir yaklaşım değildir. Kaderle ilgili tartışmaların entelektüel boyutunu konuşurken günümüz insanının içinde bulunduğu şartlara da ışık tutmak bir zarurettir.

Kader konusunu kader kelimesinin etimolojisi ile sınırlı tutmak, Kur’an da ve hadiste kader deyip tartışmayı kutsal kitabın sayfaları arasına hapsedmek ya da Emeviler üzerinden maziye tartışmak bu günün gerçeklerinden kaçmak ya da bu gün yaşanan olumsuzluklara göz

¹⁹ Liberalizm halkı sömürme özgürlüğü müdür? Fransa Ulusal İstatistik ve Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü (INSEE) 2010’da fakirlik sınırının altında yaşayanların sayısını 8.6 milyon kişi olarak açıkladı. Bu da Fransa nüfusunun yüzde 14.1’ine denk geliyor. Ülkedeki fakirlik sınırı ise kişi başına 964 Euro. Bu oranı düşürmeye çalışan hükümet, düşük gelirliyle yönelik mali yardım planını gelecek sene yüzde 2 oranında artırmayı planlıyor. Evsizlere barınak sağlama hizmetinin kapasitesinin 8 bin kişi artırılması da diğer bir hedef... <http://www.derindusunce.org/2013/01/06/liberalizm-halki-somurme-ozgurlugu/>

kapamaktır. Burada bir başka sorun da ilahiyat ihtisası olan kimselerin ekonomik alanda yeterli donanıma sahip olmamalarıdır. Gerek bilinçli bir eylem olarak gerekse gayri bilinçli bir eylemin sonucu olarak insanların kaderi meselesi kader probleminin doğuşu ve mazisi ile sınırlı tutulduğunda günümüz insanının fakirliğinin ve yoksulluğunun nedenleri tartışma dışı tutulmaktadır. Kader sadece Emeviler dönemi ile sınırlı bir entelektüel tartışma alanı değildir. Tam bu noktada Peygamber misyonunu yüklenen bilim insanları insan onurunu tüketen olumsuz ekonomik politikaların yıkıcı etkilerini dile getirmek durumundadırlar. Bu şartların dini ve siyasi açıdan bir kader olmadığı insanın bilinçli eylemleri ile bu şartların değişebileceği anlatılmalıdır. Değilse diğer anlatılar bu günün gerçeğinin görülmesine engel teşkil eden bir örtüden başka bir işlev görmeyecektir. Geçmişin tartışılması ve tartışılması mümkün olmayan konuların örtüsünü kaldırmak tabiki önemlidir ancak bu örtü günün gerçeklerini örtmenin bir aracı kılınmamalıdır.

Sonuç

Kader insanlığın eskiden beri tartıştığı ama kendine özgü çekiciliği sebebiyle bir türlü eskitemediği bir konudur. İktisat tabiri ile düşünce pazarında her zaman dikkat çekecek kadar müşteri bulabilmektedir. Bunun çok sayıda farklı sebepleri vardır kuşkusuz. Biz bu makalede kader kavramının geçmişte istismar edildiği gibi günümüzde de istismar edilmesine dikkat çekmeye çalıştık. Güncel kader tartışmaları insanın sosyal ve ekonomik koşullarından bağımsız entelektüel bir bağlamda yürümektedir. Bu tartışmaların sömürülen insanlığın önünü açması beklenirken tartışmalar hedef saptırmaktan başka bir işlev görmemektedirler. Bu gün, Mu'tezilenin kader anlayışının Eş'arı'nın kader anlayışından daha orijinal olup olmadığına kapanmak ezilen ve araçsallaşan insanlığa bir fayda sağlamamaktadır. Hatta insanları başka alanlarda meşgul ederek gerçeğin görülmesini engellemektedir. İçinde yaşadığımız bu zaman diliminde insan farklı siyasi ve ekonomik modellerin ağırlığı altında ezilmektedir. Tam bu noktada insanların içerisinde bulunduğu şartları değiştirebilme kapasitelerinin olduğuna inanmaları son derece önemlidir. İnsanlarda bu bilincin uyanması için kaderin sağlıklı zeminlerde ve doğru biçimde taşınması gerekir.

KAYNAKÇA

Aydın, Cüneyt; **Genç**, Ahmet, "Sünnetullah Ve İnsanın İradesi Temelinde Kader, JOMELIPS, Cilt 1, Sayı 1, Yaz 2016, s. 74-103

Bağcı, Musa, İnsan Kaderi - Hadislerin Telkin Ettiği Kader Anlayışı Akara Okulu Yayınları Ankara 2009, s. 10

- Çubukçu**, İbrahim Agah, İslam Felsefesinde Allahın Varlığının Delilleri, Ankara 1967, 10-11
- DALKILIÇ**, Mehmet “Emeviler Dönemi Muhalif Hareketlerden Birisi: Abdurrahmân Bin Muhammed Bin el Eş'as İsyanı, ”Bilimname, c. XXII, 2012/1, ss. 189-203.
- Genç**, Hafzullah, Journal of Islamic Research 2016;27(3)
- Gott**, R. J. (2001) Einstein Evreninde Zaman Yolculuğu. Zamanda yolculuk olasılığı. Akılçelen Kitaplar (Editör. Cengiz Yalçın, Çeviren: Erdem Kamil Yıldırım, 6. Baskı);
- Gülenç**, Kurtul, “Din Halkın Afyonu mudur?” Demokrasi Platformu, sayı 26, 2011, s. 11-37.
- Kahraman**, Yakup, Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, Sayı 21 / Güz, 2013. S. 9.
- Kasapoğlu**, Abdurrahman, “Kur’an Açısından Fatalizm” -İnkârcıların Bir Tutumu Olarak Kadercilik, Hikmet Yurdu Yıl:1, S.1, (Ocak-2008) ss.87-107 87
- Korkmaz**, Sıddık, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 41, 2016, s. 15-38;
- Meral**, Yasin, “İbn Meymun’a Göre Yahudilik’te İman Esasları”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 52:2(2011), ss. 243-266.
- Okumuş**, Namık Kemal, . “Ehl-İ Kitap İlâhiyatında İlâhî Takdir Algısının Merkez Parametreleri Üzerine Bazı Tespitler”, Kelam Araştırmaları 11:1 (2013), ss.169-200;
- Seven**, Zuha Döndü, Kelamda Kader Anlayışının İnsan davranışlarını Belirlemedeki Rolü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2003.
- Sinanoğlu**, A., “Zulüm ve kötülükler ilâhî mi, insani midir? zulüm ve kötülüklerin kaynağı hakkında Müslüman kelimcilerin tartışmaları üzerine”. KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi 2012, s. 19;
- Sinanoğlu**, Abdulhamit, islim'in ilk Siyasallaştırılma Sürecinde Kader inancı”, AÜİFD Cilt XLIII (2002) Sayı 2 s.249 vd.
- Sinanoğlu**, Abdulhamit, ” İslam Düşüncesinin İlk Özgürlükçü Hareketi Mu,tezile'nin "Kader" Anlayışı”, KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi 7 (2006) s. 69- 92;
- Şen**, Ziya, “Kur’an-ı Kerim’in İnsana Sunduğu Haklar”, Ekev Akademi Dergisi, Sayı 50, s. 389- 410.

Toprak, Süleyman, Emeviler Döneminde Kader Problemi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniv. 1999, s. 29

Uçkaç, Aynur, “Türkiye’de Neoliberal Ekonomi Politikaları ve Sosyo-Ekonomik Yansımaları Maliye Dergisi y Sayı 158 y Ocak-Haziran 2010 ss. 422-430.

Yıldız, M. Ali, *dini Şiddetin Kültürel Kökenleri- Haricilik Örneği*-Basılmamış Yüksel lisans tezi Van 2010